

Obama

Mr. drs. C. Homan

De afgelopen maanden wedijverden de Amerikaanse presidentskandidaten op het scherp van de (vaak botte) snede in het verwerven van aanhang onder de gedelegeerden. De kandidaten dienden hierbij wel over ruime financiële middelen te beschikken. Daarnaast speelden de (sociale) media een dominante rol. Het lijkt soms dat in ons land de media meer aandacht besteden aan de Amerikaanse dan aan de Nederlandse politiek. Het Amerikaanse 'theaterkarakter' van verkiezingsbijeenkomsten speelt hierbij ongetwijfeld een belangrijke rol. Niet voor niets is de Amerikaanse tv-serie 'House of Cards' zo populair in ons land.

Erfenis

Toen Obama aantrad als president erfde hij een mondiale economische crisis en twee oorlogen, te weten Afghanistan en Irak. De veiligheidsinstrumenten die Obama vervolgens geregeld tijdens zijn ambtsperiodes gebruikte waren *drones* (terroristenbestrijding), sancties (Rusland) en onderhandelingen (Cuba, Iran, Syrië). Gezien de ervaringen in Afghanistan en Irak vermeed hij zoveel mogelijk troepen op de grond in te zetten ('*boots on the ground*'). Tot teleurstelling van sommige Amerikanen was Obama erg terughoudend in het gebruik van het militair instrument. Geen woorden maar daden luidde vaak de kritiek op Obama. Bovendien ondervond hij acht jaar forse tegenstand van de Republikeinen in het Congres, waardoor het politieke systeem verlamd raakte. Zijn beleid heeft hem eigenlijk maar één echte tegenslag opgeleverd: de sluiting van Guantánamo Bay. Een laatste poging van Obama om de gevangenis te sluiten in februari jl. was ook tot mislukken gedoemd.

Barack Obama, de 44e president van de Verenigde Staten.
Foto: whitehouse.gov

Beleidsdoelstellingen

Maar hoe staat het met de andere aspecten van het beleid onder Obama? Een korte terugblik. In zijn eerste overwinningsspeech in 2008 zei Obama onder meer dat hij de oorlog in Irak zou beëindigen en de troepen thuis zou brengen. Het karwei tegen Al Qaida in Afghanistan zou hij afmaken en de morele status van de Verenigde Staten in de wereld zou hij herstellen. Hij beschouwde het ook als een uitdaging Amerika en de wereld te verenigen tegen de gemeenschappelijke dreigingen van de 21e eeuw: terrorisme en nucleaire wapens, klimaatverandering en armoede, genocide en ziekte. Zo trad Obama met allerlei beloftes aan. De relaties met Rusland zou hij ook opnieuw vorm geven en de Verenigde Staten zouden in plaatsen als Caïro, Istanboel en Damascus weer een goede naam gaan genieten. Aan de expansie van Israëlische nederzettingen zou onder Obama een eind komen en er zou vrede met de Palestijnen komen. Maar vriend en vijand twijfelden de afgelopen jaren wel eens aan het beleid van Barack Obama, dat in het algemeen weinig succesvol was. Uitzonderingen waren de nucleaire deal met Iran en het herstel van de diplomatieke betrekkingen met Cuba. In het conflict in Syrië nam Rusland echter de regie van de Verenigde Staten over.

Obama trad met allerlei beloftes aan

Obama heeft Guantánamo Bay niet kunnen sluiten. Foto: Kathleen T. Rhem

Het algemene doel van Obama's beleid was de zogenaamde liberale orde te redden. De kern van deze liberale orde zijn democratieën met gemengde economieën, die vreedzame handel met elkaar drijven, terwijl ze geborgen zijn onder een Amerikaanse paraplu. Ze zijn ingebed in een variëteit aan organisaties, van Bretton Woods en de Verenigde Naties, tot de NAVO en de Europese Unie. Anders gezegd: ze behoren tot een eindeloze rij van samenwerkende bilaterale, regionale en functionele groepen. Maar inmiddels heeft - tot ongenoegen van de Verenigde Staten - China parallel hieraan organisaties met soortgelijke doelstellingen opgericht.

De NAVO heeft zijn positie in de Baltische landen versterkt. Hier arriveert een compagnie van 173 Infanteriebrigade in de Letse hoofdstad Riga.
Foto: sgt Daniel Cole, Eucom

Conflicten

Afgezien van de faciliterende rol bij het conflict in Libië, werd Obama in zijn ambtsperiodes met conflicten of spanningen in drie regio's geconfronteerd. Dat waren Syrië, Oekraïne en de Zuid-Chinese Zee.

Hoewel Obama in 2011 wilde dat president Assad van het politieke toneel in Syrië zou verdwijnen, verdween op de lange duur deze eis van tafel. Daarnaast werden de rebellen onvoldoende bewapend en sommige partijen bestreden elkaar. De Russen namen in het najaar van 2015 met een interventie de regie over. Een belangrijk verwijt aan het adres van Obama is, dat hij diverse malen het eventuele gebruik van chemische wapens door Assad publiekelijk als een 'rode lijn' aanmerkte. Maar toen het zover was volgde echter geen aangekondigde beperkte militaire aanval. Velen twijfelden vanaf dat moment aan de geloofwaardigheid van Obama.

Ook het beleid ten aanzien van Oekraïne ondervond veel kritiek. Obama zei tegen de Russische president Vladimir Poetin dat voortzetting van zijn annexatiebeleid ernstige gevolgen zou hebben. Maar een dag later zei hij dat Washington niet zou reageren met militaire activiteiten. Dit gold vooral voor de weigering van Obama de regering van Oekraïne wapens te leveren. Wel stationeerde de NAVO op rotatiebasis troepen in de Baltische landen.

Ten slotte kondigden de Verenigd Staten aan het Amerikaanse militaire zwaartepunt naar de Stille Oceaan te verleggen. De 21e eeuw zou de eeuw van de Pacific worden. De regionale veiligheid zou versterkt worden door de samenwerking met Japan, Zuid-Korea, Taiwan en de Filippijnen te intensiveren. Tot dusverre is het nieuwe beleid echter hoofdzakelijk tot een concept beperkt gebleven en groeit de Chinese militaire aanwezigheid in de Zuid-Chinese Zee, met name op kunstmatige eilanden.

Afnemende macht

Hoewel gezien het bovenstaande de Verenigde Staten met machtsverval kampen, blijven ze naar objectieve maatstaven gemeten een supermogendheid. Met minder dan vijf procent van de wereld bevolking en 22 procent van de wereldeconomie is het vooralsnog de dominante politieke en militair-

re macht in ieder belangrijke regio in de wereld. De Verenigde Staten zijn rijker, sterker en veiliger met een defensiebudget dat gelijk is aan dat van de volgende zes landen. Samen met hun bondgenoten zijn de Verenigde Staten verantwoordelijk voor bijna driekwart van de mondiale defensie-uitgaven. Ze zijn de grootste economie en kennen een hogere groeiensnelheid dan elk ander hoog ontwikkeld land. De Verenigde Staten kenmerken zich ook door een goede demografie, een hanteerbare schuld, en dynamische, innovatieve bedrijven. Ze zijn een mogendheid die bovendien (nog) beschikken over de reserve valuta van de wereld en over ongeëvenaarde, in de hele wereld in te zetten machtsmiddelen, met daarnaast een wereld omvattend inlichtingen-netwerk.

Maar desalniettemin is de algemene perceptie, dat onder Obama de Amerikaanse macht substantieel is geslonken. En percepties zijn belangrijk in de politiek. Staten handelen namelijk op basis van hun percepties. Waar het in de Obama-periode vaak aan ontbrak was een duidelijke strategie. Het Amerikaans beleid deed denken aan de 'machtsformule' die de Amerikaan Cline jaren geleden introduceerde. Kortweg komt de formule er op neer dat de gepercipieerde macht van een land dat over een groot grondgebied, bevolking, BNP en militair apparaat beschikt toch betrekkelijk gering is, wanneer het land niet over een duidelijke strategie beschikt en er weinig draagvlak voor bestaat. Zo was de Amerikaanse gepercipieerde macht onder Jimmy Carter als president gering. Een zwalkend mensenrechten- en wapen-beheersingsbeleid waren hier onder meer debet aan. Onder Ronald Reagan met zijn 'evil empire' als onderdeel van zijn eenduidig beleid was de Amerikaanse gepercipieerde macht weer groot. Hoewel elke vergelijking mank gaat, is het opmerkelijk dat een zwak Rusland met een gering BNP, dat gelijkwaardig is aan het Spaanse, maar wel met een duidelijk geopolitiek beleid, toch weer een speler is op het wereldtoneel met een grote gepercipieerde macht. Kortom, de nieuwe Amerikaanse president moet over een duidelijk doel-middel strategie gaan beschikken!